

Priloga: Rzd-01-20-00016-01

Datum: 28.9.2020

opis enote nesnovne kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00086**

Ime enote: **Raba hišnih imen**

Sinonimi imena enote:

Domača imena, Vulgarna (vulgo) imena

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **ustno izročilo in ljudsko slovstvo**

Podzvrsti:

ostalo

Tipološka gesla:

poimenovanje, lastno ime

Kratek opis:

Hišna imena so lastna imena hiš s pripadajočo posestjo, njihovih prebivalcev ter objektov v skupni lasti. Pogosto ostajajo dokaj nespremenjena kljub menjavi lastnikov ali njihovih priimkov. So pomemben element kulturnozgodovinskega spomina skupnosti.

Opis:

Hišna imena označujejo najmanjše naselitvene enote, to je hiše, njihove prebivalce in njim pripadajočo posest, ter so zlasti v lokalnem okolju pomembna za razpoznavanje domačij – posesti. Običajno se držijo hiš, čeprav se lastniki ali njihovi priimki menjajo – posamezno domačijo, objekte in pripadajočo lastnino sokrajani navadno prepoznajo prav po hišnem imenu. Posameznika hišno ime spremlja vse življenje in ima pri njegovi identifikaciji lahko pomembnejšo vlogo kot priimek. Običajno je zapisano tudi na nagrobnikih.

Stara hišna imena so najbolj znana znotraj posameznega naselja, lahko pa tudi širše – nekatera so svojo prepoznavnost dosegla celo na regionalni ali nacionalni ravni, saj postajajo tudi pomembne blagovne znamke družinskih podjetij in kmetij, ki se ukvarjajo s turistično ali gostinsko dejavnostjo, pridelavo in predelavo hrane ipd.

Hišna imena prebivalci skupnosti tvorijo iz osebnih lastnih imen, običajno rojstnih imen (prvotnih, pomembnih) gospodarjev in gospodaric ali njihovih priimkov, iz lokacije domačije, geografskega porekla gospodarja, poimenovanj za poklic ali družbeni status lastnika, poimenovanj za telesne oz. duševne značilnosti gospodarja, iz statusa, videza ali funkcije stavbe, iz poimenovanj značilnih rastlin in živali.

Hišna imena se ohranjajo z ustnim izročilom, pisnimi dokumenti, oznakami. Starejši prebivalci skupnosti jih z vsakodneвно komunikacijo prenašajo na mlajše. Še najbolj je ta prenos izrazit pri medgeneracijskih stikih znotraj posamezne družine in skupnosti. Zaradi spremenjenih načinov komunikacije v vsakdanjiku in prazniku ljudi, pomanjkanja medgeneracijskih stikov ter večjega obsega selitev in prodaje nepremičnin pa sta uporaba in možnost prenosa hišnih imen na mlajše rodove

manjši. Po Sloveniji se zato razvija več lokalnih in regionalnih pobud za zbiranje hišnih imen in označevanje hiš z njimi. Največje, z enotno metodo raziskano območje je na Gorenjskem, kjer so bila med letoma 2009 in 2020 raziskana hišna imena v več kot 370 naseljih v 22 občinah (raziskava še poteka). Zbranih je bilo več kot 11.500 narečnih hišnih imen, ki so bila objavljena v več publikacijah s skupnim naslovom *Kako se pri vas reče?* in v obliki spletnega leksikona *Hišna imena na Gorenjskem*. Marsikje medgeneracijski prenos védenja o hišnih imenih vzpodbujajo tudi v šolskih krožkih. Lokalne skupnosti ponekod hišna imena označujejo z napisi na tablah (npr. na Gorenjskem, v Bovcu, na Ljubljanskem barju, v Istri ...).

Čas nastanka hišnih imen je težko določljiv. Domnevamo, da so že pred nastankom priimkov nastala iz potrebe po natančnejšem razločevanju ljudi in posesti med seboj. Posamezne zapise hišnih imen je mogoče razbrati v zgodovinskih dokumentih od 16. stoletja (npr. v urbarjih, krstnih knjigah). Sistematično so hišna imena pod kategorijo 'vulgo' zapisana ob imenih in priimkih lastnikov v franciscejskem katastru iz 1. polovice 19. stoletja ter v reambulančnem katastru iz 60. let 19. stoletja. V župnijskih knjigah (status animarum) so hišna imena vpisana od konca 18. stoletja pod kategorijo 'nomen vulgare'. Nastajanje trajnejših hišnih imen je z množično gradnjo stanovanjskih hiš po 2. svetovni vojni oslabele, čeprav ponekod še danes hišam ob njihovi izgradnji sokrajani podelijo hišno ime.

Slovenska hišna imena na avstrijskem Koroškem so bila skupaj z ledinskimi imeni leta 2010 uvrščena tudi na avstrijski seznam nesnovne kulturne dediščine.

Datacija:

16. stoletje

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **OSTALO (OSTALO)**

Opis lokacije:

Slovenija

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **0** X: **0**

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

več nosilcev; posamezni nosilci se ne evidentirajo v registru

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00086.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Blaž Verbič, 2020

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **drugi ukrepi ohranjanja nesnovne dediščine**

Opis usmeritev:

osnovne varstvene usmeritve za nesnovno dediščino

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Slovenski etnografski muzej**

Strokovna področja:

etnologija, jezikoslovje, imenoslovje, etimologija

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register nesnovne kulturne dediščine:

Register nepremične kulturne dediščine:

Register premične kulturne dediščine:

9. UTEMELJITEV VPISA

Ohranjanje hišnih imen je pomembno, ker so pomemben del jezika, saj poimenovane objekte postavljajo v miselni in stvarni prostor ljudi, ki poimenujejo svet okoli sebe. Z raziskovanjem izvora, razvoja in pomena lastnih imen, tudi hišnih imen, se ukvarja onomastika/imenoslovje, zanimiva pa so tudi za narečjeslovno/dialektološko raziskovanje.

Zaradi procesov deagrarizacije in urbanizacije podeželskih naselij so hišna imena marsikje vedno manj v rabi, zato je njihov vpis v Register nesnovne kulturne dediščine Slovenije pomemben korak pri njihovem ohranjanju. Ponekod jih poznajo le še starejši domačini, za njihovo ohranjanje je torej ključno ozaveščanje ljudi, predvsem mlajših, o njihovem pomenu, s čimer se bo raba hišnih imen ohranila v vsakdanjem življenju lokalnih skupnosti. Ljudje so na svoja hišna imena večinoma ponosni in opažamo, da jih vse pogosteje znova uporabljajo tudi v vsakdanjem življenju. Morda so nekoč hišna imena, s katerimi je povezan kmečki sloj, imela slabšalni prizvok, danes pa se v njihovi rabi čutita ponos na lastne korenine in pripadnost kraju.

Hišna imena je mogoče ohraniti z njihovo vsakodnevno rabo, njihovim popisom (tako se bodo ohranila tudi imena tistih domačij, ki so podrte, prodane ipd.), raziskovanjem in obeleževanjem z napisi ter objavami v različnih medijih.

Hišna imena so pomemben del slovenskega lastnoimenskega fonda in hkrati pomemben del nacionalne nesnovne kulturne dediščine. Zanimiva so tako za različne humanistične, družboslovne in naravoslovne vede (ob jezikoslovju še za geografijo, etnologijo, zgodovino ...) kot tudi za nestrokovno javnost. Pomena ohranjanja te dediščine se njihovi nosilci in uporabniki vse bolj zavedajo, zato so vedno bolj pogoste različne strokovno vodene pa tudi ljubiteljske akcije njihovega zbiranja – z vpisom v register bo zavest o pomenu in posebnosti slovenskih hišnih imen še večja, ohranjanje in raziskovanje teh imen pa z vključevanjem stroke še bolj učinkovita.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitve: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **centroid ni določen**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **28.9.2020**

Št.: **Rzd-01-20-00016-03**

Razlog: **pobuda**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne:

Št.:

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Št.:

Razlog:

16. ZAZNAMKI